

**Adami Tanneri E Societate Iesv, S. Theologiæ D. Et In
Academia Ingolstad. Professoris, Theologiæ Scholasticæ
Tomus ...**

Cum triplici Indice

De Fide, Spe, Charitate, Ivstitia, Religione, caeterisq[ue] virtutibus [et]
vitijs: ac varijs hominum statibus. Secvndæ Secvndæ S. Thomæ
Aqvinatis Respondens

Tanner, Adam
Ingolstadii, 1627

Dubium I. Quæ sit ratio, & necessitas restitutionis; & excuius virtutis
violatione oriatur: an etiam ob distributionem beneficiorum non rectè
factam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72877](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72877)

QVÆSTIO VI.

De Restitutione.

S. Thomas 2. 2. q. 62. a. 8.

Gimus hactenus de ijs iustitia actibus, qui in iudicijs versantur: nunc de alio eius actu, nimirum restitutione agendum, qui extra iudicium etiam locum habet. Absoluetur autem hæc quæstio, prolixa quidem admodum, quindecim dubitationibus.

I. Quæ sit ratio et necessitas Restitutionis, et ex cuius virtutis violatione oriatur, an etiam ob distributionem beneficiorum non recte factam. II. De communibus titulis et causis ad restitutionem obligantibus; ut sunt damnificatio non deliberata; impeditum, vel non procuratum bonum alterius; et possessio rei aliena, cum bona fide. III. Quid restituendum ab eo, qui alium quoad bona animi seu naturalia, seu supernaturalia iniq̄ue lesit. IV. An et qualis restitutio facienda ab eo, qui bona corporis lesit, occidendo, vel mutilando. V. An et qualis restitutio facienda ab eo, qui virginem, aut etiam innuptam violavit. VI. An, et quomodo fama et honor, per detractionem, vel contumeliam lesus restituendus. VII. De restitutione bonorum Ecclesiasticorum, speciatim propter beneficia inualide acquisita, priuationem beneficij, neglectam residentiam, pluralitatem beneficiorum. VIII. Quid restituendum à beneficiarijs; propter bona Ecclesiastica male administrata, vel expensa. IX. De restitutione bonorum fortuna, ac primum eorum quæ furto sunt ablata. X. An et quomodo restituenda, quæ accepta sunt propter rem alias debitam, aut turpem seu illicitam. XI. An et quomodo soluenda seu restituenda sint amissa vel acquisita per ludum, vel extorta per metum danti iniectum; siue in contractu et promissione, siue extra. XII. Quid restituendum ob falsatam monetam, aut defraudatam gabellam, aut illicitam lignationem, pabulationem, venationem, piscationem, aucupium. XIII. Quid restituendum ob contractum illegitimè peractum, speciatim ex defectu solemnitatum iuris; et quid de testamentis minus solemnibus sentiendum. XIV. De circumstantijs restitutionis: nimirum quid seu quantum; cui et quo loco; à quibus; quo ordine; et quando restituendum. XV. De causis à Restitutione excusantibus.

Cuius dispositionis hæc ratio est: aut enim consideratur restitutio quoad substantiam, aut secundum accidentia, siue circumstantias: de adiunctis, et circumstantijs agitur dub. 14. et 15. Restitutio secundum substantiam, vel consideratur in genere, idque vel secundum se, prout certa virtutis actus est; aut secundum generales titulos et causas, è quibus oritur restitutionis obligatio. Prior consideratio absoluitur dubio primo, posterior secundo. Vel consideratur in particulari, prout certam materiam, seu bonorum genus respicit, in quibus iniusta lesio accidit; et in his alia sunt bona animi, alia corporis, alia externa; seu quæ virtutem consequuntur, ut sunt fama et honor; seu quæ dicuntur bona fortuna; hæc, rursum vel sunt bona Ecclesie; vel sunt bona qualibet profana. De bonis animi agitur dub. 3. de bonis corporis dub. 4. et 5. de bonis Ecclesiasticis dub. 6. 7. et 8. de cæteris bonis fortuna fusius agitur dub. 9. 10. 11. 12. et 13.

DVBIUM I.

Quæ sit ratio et necessitas restitutionis; et ex cuiusnam virtutis violatione oriatur: an etiam ob distributionem beneficiorum non recte factam.

S. Thomas 2. 2. q. 62. a. 1. & 2.

Quæritur primò, quid sit restitutio? cuius virtutis actus? et quæ eius necessitas?

ASSERTIO I. Restitutio, ex vi nominis, significat actionem, qua quis iterato statuitur in pos-

essione, vel dominio rei suæ, aut sibi debitæ, qua ratione duplex eius nominis vsus apud authores reperitur. Primo enim late significat omnem actum, quo cuique redditur, quod ab eo ablatum vel acceptum est siue iure, siue iniuria. Quo loquendi modo vitur S. Thomas hic q. 62. a. 1. vbi etiam redditionem mutui, pignoris, depositi &c. aperte actum restitutionis vocat. Eundem loquendi modum sequuntur Caietanus eadem q. 62. a. 2. Sotus lib. 4. de iustitia q. 6. a. 1. Nauarrus Manual. cap. 17. n. 7. Valentia hic. q. 6. pun. 1. & Salon a. 1.

Secundo stricte quandoq; accipitur restitutio pro eo solum actu, quo damnum proximo iniuste datum reficitur, quo modo hoc nomen vsurpant Aragonius, & Bannes q. 62. a. 1. Petrus Nauarrus lib. 1. de restitut. cap. 2. Ioannes Medina initio Codicis de restitutione, eundemque nominis vsum magis etiam probant Sotus & Salon. Eoque vitur S. Thomas q. 62. a. 2. Certe vtraque restitutionis acceptio propria est, sed posterior illa magis pressa ac huius loci propria. Quanquam eadem doctrina etiam priori acceptio facile possit accommodari. Atque hæc ad nominis quæstionem pertinent. Iam vero de re ipsa agendum.

ASSERTIO II. Restitutio est actus iustitiæ commutatiuæ, & quidem solius. Ita communis & certa, cum S. Thoma cit. q. 62. a. 1. Ratio est. Quia per eam alteri redditur ius suum secundum æqualitatem rei ad rem, quod est proprium iustitiæ commutatiuæ.

Contrarium tamen ex parte sentit Petrus Nauarrus loc. cit. vbi significat restitutionem, qua iniqua distributio compensatur, non esse actum iustitiæ commutatiuæ, sed distributiua; contra S. Thomam q. 62. art. 1. ad 3. & communem, tam recentiorum Theologorum, quam veterum 4. dist. 15. Ratio eiusdem recte soluitur à S. Thoma ibidem; quamuis enim talis restitutio per accidens commensuretur etiam personæ recipientis dignitati, per se tamen in ea attenditur æqualitas rei ad rem iniuste subtractam: præterquam quod iam non amplius datur bonum commune, sed priuatum, & ex priuato debito, in quod præcedens debitum fuit commutatum, vt recte notauit Caietanus cit. q. 62. a. 1.

ASSERTIO III. Restitutio & satisfactio, licet sæpe inter se confundantur, proprie tamen differunt. Ita communis apud citatos, Primum patet ex cap. *si culpa*, de iniurijs & damno dato.

Secundum cum S. Thoma 3. part. quæstione 85. articulo 3. docent communiter omnes. Consistit autem hæc differentia non in eo præcise, quod satisfactio proprie sit læsi honoris compensatio, restitutio vero aliorum duntaxat bonorum fortunæ, vt quidam dixerunt; nam & honoris damnum proprie sub restitutionem cadit: sed quia satisfactio proprie est compensatio iniuriæ & offensæ, in hoc consistens, vt sicut alterum offendimus, ei contra suam voluntatem inique molestiam exhibendo, ita nos quoque aliquid molestum contra propriam voluntatem, seu animi propensionem patiamur.

Restitutio autem est compensatio illati damni, seu quoad bona externa, seu quoad bona animi,

aut famam, honorem &c. siue accepti redditio. Vnde fit, vt ea inter se differant, tum ex parte obiecti, quod illa proprie respicit iniuriam, hæc damnum; tum ratione formali, quod per illam re ipsa nihil conferatur, per se loquendo, in eum, qui offensus est; per hanc autem conferatur, quod ablatum est. Tum ex parte finis, quod illa per se reconciliationem cum altero, seu culpæ & offensæ remissionem, hæc æqualitatem rei ad rem acceptam, seu damnum illatum attendat.

Quo fit vltterius, vt Deo quidem satisfacere possimus ob illatam iniuriam; at proprie restituere non item: siue quod ab eo nihil ita auferre possimus, quin ablatum maneat in eius potestate; siue quod nullum ipse damnum proprie à nobis accipit, compensationis indigum; siue quod omnia, quæ ei quoquo modo restituendo exhibere possumus, iam antea plenissimo iure sunt illius.

Addunt alij plures differentias, vt videre est apud Sotum lib. 4. quæstione 16. articulo 1. de iustitia, Salonem, & Aragonium cit. a. 1. Sed quæ non tam satisfactionem generatim acceptam, quam specialem illam quæ Deo ipsi pro peccatis offertur, à restitutione distinguunt. An autem satisfactio sit actus iustitiæ vindicatiuæ, vt putat Scotus 4. distinct. 4. quæstione 2. an commutatiuæ, vt significat & tribuitur S. Thoma 3. part. cit. an potius specialis virtutis, nimirum poenitentia, in materia de poenitentia disputatur.

ASSERTIO IV. Restitutionis actus est quidem necessarius, necessitate præcepti; non tamen necessitate mediij. Ita communis & certa, cum S. Thoma quæstione 62. articulo 2. & quodlib. 6. articulo 13. Primum contra quosdam Græcos schismaticos apud Castro V. *Restitutio*, & apud Valentiam quæstione 6. pun. 2. patet ex Augustino epist. 54. ad Macedonium, vbi ait; *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si restitui potest.* Quod refertur etiam Regula *Peccatum*, de Regulis Iuris in 6. & in cap. *Cum tu*, extra de vsuris, & causa 14. quæstione 6. can. 1. Ratio est. Quia eiusdem malitiæ est, alienum retinere & accipere.

Secundum, contra quandam vulgi errorem, probatur ex eo; quod si per impotentiam, aut ignorantiam restitutio omittatur, id veram ac salutarem poenitentiam non impedit, iuxta Augustinum loc. cit. Nec verò necessitatis mediij vllum reperitur fundamentum. Nec contrarium etiam docet Gabriel 4. dist. 15. quæstione 2. articulo 2. conclusionem 1. loquitur enim solum de necessitate præcepti, quod ait esse continuum, sicut; *Non adulterabis.* Exempla quædam, in contrarium adferri solita de ijs, qui in purgatorio detinerentur, vsque ad restitutionem factam, iuxta analogiam fidei accommodè explicanda sunt. Deus enim norat, quo tandem tempore facienda esset restitutio, atque ita decreta & debita peccatis poena penitus exoluenda.

ASSERTIO V. Restitutionis præceptum et si verbo quidem tenus sit affirmatiuum, re ipsa tamen ac simpliciter loquendo, potius est negatiuum. Significat S. Thom. q. 62. a. 8. ad 1. vbi ait, *licet præceptum restitutionis secundum formam sit affirmatiuum, tamen*

includit negatiuum; & ita ad statim obligat; sicut omnia negatiua præcepta. Idem expresse docent Scotus 4. dist. 15. q. 2. Paludanus q. 2. a. 6. Gabriæla. 2. Adrianus 4. de restitut. Ioan. Medina Cod. de restit. q. 2. Petrus Nauarrus lib. 1. c. 1. & significat Suarez 3. p. tom. 4. disp. 15. sect. 5. n. 10. Eidemque loquendi modo fauet non solum ius civile, Institut. de obligationibus, quæ nascuntur ex delicto §. Furtum, & l. qui inuenta ff. de furtis, sed etiam scriptura Leuit. 19. v. 13. Non morabitur opus mercenarij tui a pud te vsque mane. Ad Roman. 13. v. 18. Nemini quidquam debeatis.

Et si non improbabiler alij simpliciter asserant, restitutionis præceptum esse affirmatiuum, in quibus Sotus lib. 4. de iustitia q. 6. art. 2. & quæst. 7. a. 4. Caietanus q. 66. a. 3. ad 2. & 1. tom. opusc. tract. 17. & V. Restitutio c. 6. Nauarrus cap. 17. Manual. n. 54. Salon & Bannes hic q. 62. a. 2. Lessius lib. 2. cap. 17.

Ratio assertionis est. Quia cum in hoc præcepto duo includantur, vt ex S. Thoma dictum est, vnum negatiuum, ne videlicet res aliena apud nos, Domino rationabiliter inuito, detineatur; quæ ipsa etiam detentio, quædam moralis & positua actio est, vt recte etiam aduertit Vasquez 1. 2. q. 75. & disp. 179. & q. 100. a. 9. n. 8. alterum affirmatiuum, de positua actu restitutionis exercendo; illud tamen est magis principale, & per se, hoc vero secundarium, & quasi per accidens; quod ex eo probatur. Nam si quocunque casu alter rursus veniat in possessionem rei suæ, iam non solum definit obligare præceptum restitutionis; sed etiam iustum, in quod consistit propria restitutio, & intrinsecus finis huius præcepti, reuera iam re ipsa est constitutum, ad eoque finis ipsius intrinsecus obtentus.

Secus fit in elemosyna v. g. cuius finis intrinsecus est subleuatio ex compassione ipsius operantis, seu potius ipsa voluntas subleuandi, sine qua propria eius virtutis restitutio & honestas nunquam obtinetur. Et ratio differentia est. Quia formalis restitutio iustitiæ consistit in æqualitate rei ad rem absque respectu ad operantem, misericordia non item. Interim in re certum est, vtrumque illud præceptum nempe & affirmatiuum, & negatiuum constituere vnum quasi restitutionis præceptum, & obligare, sed diuersimode: nam affirmatiuum non obligat pro semper, negatiuum autem semper & pro semper, vt generatim dictum tom. 2. disp. 5. q. 1. dub. 2. à n. 19. vbi de hac re plura.

Quæritur II. Ex cuiusnam virtutis violatione oriatur obligatio restituendi.

ASSERTIO I. Obligatio restitutionis oritur ex violatione solius iustitiæ. Ita communis, & certa doctorum sententia apud Valentiam q. 7. p. 2. §. 6. & Petrum Nauarrum lib. 2. cap. 2. difficultate 3. quicquid apud eundem in contrarium senserint Richardus 4. dist. 15. Angelus, Tabienfis, & Caietanus Restitutio cap. 1. quasi ad restitutionem obligetur omnis ille, qui proximi damnum commode auertere potuit, & non auertit. Quod tamen Caietanus loc. cit. solum asserit de eo, qui id ex officio debuerau auertere.

Ratio assertionis est. Quia per violationem aliarum virtutum, aut non læditur ius alterius, proprie

& simpliciter loquendo; aut certe suum alteri non admittitur. Exemplum est in filio, qui cum negligit subuenire parenti in necessitate, ad nil tenetur, etiam si pietatem violet; secus, si etiam contra iustitiam, v. g. per furtum &c. bona parentis lædat.

ASSERTIO II. Ex violatione quoque iustitiæ legalis non oritur obligatio restitutionis; nisi quandoque per accidens, ob violatam simul iustitiam commutatiuam, seu distributiuiam. Ita ex communi docent Salon q. 58. a. 5. Bannes ibidem a. 7. Et secunda pars patet; quia multi non solum ex imperio iustitiæ legalis, sed etiam ex officio, adeoque præscriptio iustitiæ commutatiuæ tenentur bonum commune procurare.

Prima pars assertionis probatur. Tum quia restitutionis obligatio locum habere non potest, vbi nulli suum, quod nimirum ipsi iam aliquo modo appropriatum erat, admittitur, vt patet ex communi acceptione restitutionis supra; atqui violatione solius iustitiæ legalis non admittitur Reipublicæ suum, quod scilicet ei iam esset appropriatum; sed solum denegatur, quod ei erat appropriandum: Ergo, &c. Tum quia cum alicui denegatur quidpiam, quod ei non absolute, sed in casu tantum necessitatis; & nec tunc quidem per se loquendo, nisi oblata condigna compensatione debetur, id non est alio tempore restituendum, vt pote solum in necessitate debitum: atqui bona priuata ciuium non debentur communitati absolute, sed tantum in casu necessitatis; & quidem sub conditione etiam reciproca restitutionis, si præstari possit: Ergo, &c. Accedit, quod nullus titulus faciendæ restitutionis in proposito locum habet, vt ex sequentibus patebit.

ASSERTIO III. Ex violatione iustitiæ commutatiuæ semper oritur obligatio restitutionis seu compensationis damni illati. Est communis & certa apud citatos. Ratio est. Quia tali casu semper detrahitur alicui, quod iam suum, eique appropriatum erat; seu quod idem est, læditur alterius ius in re, seu ius ad rem, ipsi iuri in re, saltem secundum quandam proportionem æquiualens. Idem confirmatur inductione, vt consideranti patebit.

ASSERTIO IV. Ex violatione quoque Iustitiæ distributiuæ tunc oritur obligatio restitutionis, cum bona communia singulis partibus communitatis, eo quod partes sunt, & quidem proprie ac principaliter, in commodum earundem partium communitatis erant distribuenda. Ita S. Thomas q. 62. a. 2. ad 4. Caietanus ibidem, item Sotus lib. 3. de iustitia q. 6. a. 2. & lib. 4. q. 6. a. 3. Syluester V. Restitutio 3. §. 12. Nauarrus Manual. cap. 17. n. 10. 69. & 73. Couarruias in regulam peccatum p. 2. §. 7. Bannes q. 63. a. 4. Denique consentiunt Richardus, Paludanus 4. dist. 15.

Ratio assertionis est. Quia omnis iniqua subtractio rei alicuius, ad quam quis iam habebat ius in re, est obnoxia restitutioni seu compensationi: siue quod idem est, omnis defraudans alterum re non solum ipsi quomodolibet debita, sed etiam aliquo modo iam appropriata, tenetur ad restitutionem: per violationem autem iustitiæ distributiuæ, in supradicto casu, defraudatur alter re sua, sibi que iam aliquo

modo appropriata: Ergo &c. Minor probatur. Quia illa bona communia, ut supponitur, iam antea erant appropriata ipsi communitati, quatenus hæc constat ex omnibus suis partibus; ac proinde etiam in confuso ac indeterminatè erant appropriata partibus ipsius communitatis; quibus proinde non detur, quod iuxta proportionem dignitatis singulis debetur, facienda erit ab iniquo distributore, aut alijs iniustæ distributionis confortibus, restitutio.

17 Et confirmatur. Tum quia in simili auferens hæreditatem adhuc indiuisam, aut partem eius, tenetur pro rata singulis hæredibus ad restitutionem. Tum quia illa bona communia, ex consensu ciuium eà conditione ad communitatem peruenerunt, ut cum redundantia fuerint, rursus ad ipsos redeant, secundum proportionem dignitatis.

Secus se res habet cum bonis priuatis ciuium respectu communitatis; quia hæc non sunt communitatis directe, sed solum ipsi debita; & nec id quidem absolute, sed solum ex certa quadam hypothese, ut dictum.

18 **ASSERTIO V.** Quando bona communia non singulis de communitate distribuenda, sed aliquibus solum dignioribus conferenda sunt, tam ex iustitiâ distributiua, ob dignitatem scilicet, & commodum accipientium; quam ex commutatiua, tanquam stipendia laborum in bonum communitatis utiliter impendendorum, ut accidit, in beneficijs Ecclesiasticis; tunc modo utiles, atque adeo absolute digni tali stipendio operarij conducantur, non est facienda vlla restitutio, nec dignioribus prætermisissis, nec Reipublicæ. Ita docet Valentia q. 7. p. 2. § 6. post Adrianum, Sotum, Nauarrum, Couaruuam locis citatis: etsi contrarium sentiant Richardus, Paludanus, Caietanus, Syluester locis citatis; & quoad beneficia, quæ per oppositionem conferenda sunt, Salon, Bannes, Aragonius locis citatis, & ut apparet Lessius l. 2. cap. 34. dub. 15. quæ sententia est valde probabilis.

19 Supponitur autem in assertione, beneficia Ecclesiastica, sicut & dignitates seculares primario ac principaliter instituta esse in utilitatem ipsius Ecclesiæ, siue Reipublicæ, ut ijs velut stipendijs mediantibus, habeat Ecclesia aptos & utiles operarios; secundariò autem solum, & cum subordinatione ad priorem finem, in utilitatem ipsarum partium Communitatis, Quo fit, ut potius tanquam stipendia laborum, per iustitiam commutatiuam, quam velut præmia meritorum ac dignitatis, ipsis partibus communitatis distribuantur: quod non solum docent Sotus, Valentia, & alij, qui hanc assertionem tuentur, sed etiam Salon, & plerique authores contrariæ sententiæ, & pluribus dicitur disp. 5. q. 1. dub. 6. à num. 193. & 200.

20 Vnde probatur iam assertio. Quia hoc casu nulla fit iniuria, nec communitati, nec prætermisissis dignioribus: Ergo, &c. Non primum; quia dignos adeoque utiles habet stipendiarios: & licet voluerit eligi ex omnibus dignissimos, non tamen censendum est, ad hoc voluisse obligare distributorem ex debito iustitiæ, sed fidelitatis tantum, & obedientiæ: iuxta ea, quæ de hac re generatim tradit Lessius lib. 2. cap. 32. dub. 3. numero 16. non solum quia dif-

ficile est inter dignos discernere digniores, sed etiam, quia si collatio talis esset ex obiecto iniusta, tunc per consequens etiam esset in re nulla, ex dictis in simili de sententia Iudicis; quod tamen nemo dixerit.

Nec etiam fit iniuria prætermisissis dignioribus: quia digniores illi prætermisissis nullum reuera ius habent ad beneficium, nec in re, nec ad rem: quia ius ad rem, in tali casu, non acquiritur absolute ex dignitate, aut maiori dignitate; sicut nec ius ad stipendium laboris, ex aptitudine seu habilitate laborandi; sed ex electione seu titulo, præsupposita obligatione laborandi, quæ minus dignis in nostro casu imposita est, non dignioribus.

Et confirmatur assertio. Tum quia nulla actio datur dignioribus prætermisissis in foro exteriori; nec etiam in foro conscientiæ vsquam imponitur obligatio dignis beneficium resignandi. Tum quia dignitatis excessus valde est occultus, à quo proinde rationabile non erat, dependere iustitiam collationis beneficiorum. Tum quia reuera hæc bona non erant proprie & per se conferenda dignioribus, ex obligatione erga illos, seu ad ipsorum ius tuendum, ut ex fundamento superius allato colligitur.

22 Quod fit etiam, ut hoc casu non violetur proprie iustitia distributiua; cum hæc quæcunque necessitas seruandi ordinem dignitatis, non oriatur ex precepto iustitiæ distributiue, sed simplici præcepto superioris, aut etiam ex fidelitate, ratione officij, ut suo loco declarabo.

23 **ASSERTIO VI.** Quod si in eadem materia beneficiorum, inepti & indigni eligantur, facienda quidem erit restitutio, non dignis, aut dignioribus prætermisissis; sed communitati, cui damnum datur. Primum & tertium fatentur omnes, & patet ex eo, quod tali casu per violationem iustitiæ commutatiue, Reipublicæ damnum datur ab iniquo collatore; qui ex officio erga communitatem eidem dignum operarium præficere debebat.

Secundum probatur ex præcedente assertione; quia prætermisissis non fit proprie iniuria, cum necdum fuerint conducti: nec ex ipsa obligatione iustitiæ distributiue erga partes communitatis, sed solum commutatiue iustitiæ erga communitatem, aliter facienda erat distributio.

24 In quem sensum rectè etiam dixit Sotus lib. 3. quæstione vlt, articulo 2. in beneficiorum distributione rationem iustitiæ distributiue habere se materialiter ratione commutatiue; id est, non ex obligatione iustitiæ distributiue, sed commutatiue erga Ecclesiam, vel Reipublicam, distributionis actum rite esse exercendum.

25 Quæres quantum collator Communitati restituere in hoc casu debeat? Respondetur quantum electus indignè recipere censetur de stipendio; & quantum etiam sufficit ad compensandum damnum, quod Reipublica patitur ob indignitatem talis ministri, ut rectè docet Valentia, quæstione 8. punct. 2. iuxta ea, quæ generatim dicemus dub. 2.

ASSERTIO VII. Quando Princeps aliquis non communia, sed sua quædam bona propria Communitati,

secundum formam distributiue iustitiæ, liberaliter distribuens (nulla stipulatione præuia interueniente) quosdam excludit; peccare quidem ille potest contra charitatem; sed restituere tamen prætermisiss nihil tenetur. Ita quoad rem omnes. Et primum patet ex dictis de Charitate q. 6. dub. 1. Potest enim ea res esse causa & occasio scandali ac odij. Secundum probatur. Quia tali casu nullius ius violatur, nec vlla iustitia: non commutatiua, quia nulli adhuc ius acquisitum erat, vt supponitur: nec distributiua; cum hæc non veretur nisi in distribuendis bonis communibus, vt suo loco dictum quæst. 2. dub. 4.

26 **ASSERTIO VIII.** Distributor tamen in tali casu, à Principe designatus, si quosdam excludat, aut contra præscriptum Principis alijs plus det, alijs minus, tenetur ad restitutionem, non quidem per se ipsis partibus communibus faciendam, sed domino. Ita communis. Et secunda pars colligitur ex dictis; quia prætermisiss non habebant ius ad eiusmodi bona, ac proinde nullâ passi sunt iniuriam.

Prima & tertia pars probatur. Quia talis violat iustitiam commutatiuam erga suum dominum; cum ex officio teneretur ad præscriptam distributionem; nec omnino de pecunijs domini disponere potuerit, nisi ex eius voluntate: Ergo tenetur ad restitutionem faciendam ipsi domino per se.

27 Quod si constet, dominum suam voluntatem non mutasse, sed potius manente voluntate pristina, velle adhuc, vt neglectis partibus fiat distributio (quod tam diu præsumitur, quam diu de voluntate mutata non constat) tum vtrique, ex voluntate ipsius domini pauperibus, per accidens facienda erit restitutio. Quod etiam pariter dicendum, si interueniente stipulatione, dominus iam se communitati ad eiusmodi distributionem obstrinxisset; tunc enim, quia partes ratione stipulationis, ius saltem ad rem acquisissent, iuxta dicta q. 1. dub. 1. illis esset restitutio facienda. Plura inferius quæst. 8. dub. 2.

D V B I V M II.

De communibus titulis, & causis, ad restitutionem obligantibus; vt sunt damnificatio non deliberala; bonum alterius impeditum, vel non procuratum; & possessio rei cum bona fide.

s. Thom. 2. 2. q. 62. a. 4. 6. 7.

Quæritur I. Ex quibusnam titulis generatim nascatur obligatio restituendi.

28 **ASSERTIO I.** Restitutionis strictè acceptæ, pro compensatione damni iniuste illati, duo generatim sunt tituli, seu fontes; videlicet res accepta, & iniusta acceptio, siue damnum iniuste illatum. Ita cum S. Thoma q. 62. art. 6. Caietanus ibidem Sorus 4. de iustitia q. 2. art. 2. Couarruuias in regulam Peccatum part. 2. initio, Carbo quæst. 7. de re-

stitutione, & alij recentiores. Ratio est. Quia duobus tantum modis contingit iniuste damnum proximo dari; aut quia possidetur res ipsius contra eius iustam voluntatem; aut quia iniuste accepta, seu destructa est res ipsius. Ratione prioris tituli, ad restitutionem tenetur omnis ille, qui rem alienam habet, domino rationabiliter inuito, quamuis eam ipse non abstulerit; vt si quis seu dono, seu emptione, adeoq; bona etiam fide acquisierit equum alteri furto sublatum. Ratione secundi tituli ad restitutionem tenetur omnis ille, qui proximo nocumentum aliquod per propriam & formalem iniuriam intulit; siue quia bonum alterius ex officio procurandum, aut damnum ex officio auertendum, neglexit &c. vt inferius declarabitur. Vbi etiam explicabimus, an & quid restituere teneatur ille, qui solum per materiale iniuriam res alterius læsit.

29 **ASSERTIO II.** Isti tituli aliquando sunt coniuncti; aliquando separati. Ita communis. Primum patet exemplo furis, qui & accepit, & possidet rem alienam. Secundum patet ex dictis.

30 **ASSERTIO III.** Inter hos titulos magna est differentia; nempe quod obligatus ad restitutionem ratione iniustæ acceptionis, teneatur etiam ad restitutionem, quamuis res perierit, absque omni eius utilitate; alter autem non, nisi de facto alienum habeat, aut ex alieno factus sit ditior; quod ipsum etiam aliquo modo alienum censetur. Ita omnes. Ratio patet. Quia hic ideò solum tenetur ad restitutionem, quod alienum habeat; ille vero, quia iniuste accepit seu læsit, siue inde aliquam utilitatem perceperit, siue non.

31 **ASSERTIO IV.** Si de restitutione latè accepta loquamur, videlicet pro redditione alieni quocunque titulo debiti, tum prioribus duobus titulis adijcienda erit acceptio alieni etiam iusta, seu debitum ex contractu, vt accidit in mutuo, pignore, commodato, deposito &c. quibus casibus sæpe etiam res præter culpam habentis destructa restitutioni obnoxia esse potest, vt docet S. Thomas loc. cit. & patebit infra. Debitum autem ex stipulatione non restituitur, sed soluitur, vt rectè etiam notauit Lessius cap. 7. dub. 5. Sententiæ autem iudicis restitutionem imperantis nullam hęc mentionem faciunt authores, quia loquuntur de restitutione facienda ex ipsa rei natura, ac citra iudicis sententiam.

32 **Quæritur II.** Quid restituendum à damnificante bona aliena, præter intentionem, aut siue culpa graui?

Antequam respondeatur, supponendum primò; Bona aliena lædi posse dupliciter; primò commissione; vt cum quis domum alterius accendit. Secundò, pura omissione, vt cum quis negligit incendium extinguere. Et vtrunq; rursus fieri potest, aut cum culpa, aut sine culpa, saltem graui.

33 **Supponendum secundò.** Etsi Theologi duas tantum culpas distinguant, mortalem & venialem; à Iuristis tamen, qui nomine culpæ in proposito generatim intelligunt defectum diligentie, ob quam damnum aliquod sequitur, quadruplicem distinguunt, apud Syluestrum V. *Culpa*; Nauarrum Manual. cap. 7. num. 177. Petrum Nauarrum lib. 2. de restitut. cap. 1. n. 51. & alios. Primam vocant *dolum*,

siue